

5-SINF RUS TILI DARSIDA "OTLARNING KO'PLIGI" MAVZUSINI TA'LIM JARAYONI DAVRIGA MOS DARS O'TISH TEXNOLOGIYASI

Annotatsiya. Maqolada 5-sinf rus tili darsida otlarning ko'pligi mavzusi ta'lim jarayoni davrlariga mos ravishda o'qitish texnologiyasi to'g'risida so'z boradi.

Kalit so'zlar: ta'lim jarayoni davrlari, otlarning ko'plik shakli, verbal ta'lim, induktiv, deduktiv, akt, bosqich, davr, o'qitish va o'qish, malaka, ijodiy faoliyat.

ТЕХНОЛОГИЯ ПРОВЕДЕНИЯ УРОКА ПО ТЕМЕ "МНОЖЕСТВЕННОЕ ЧИСЛО СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХ" НА УРОКЕ РУССКОГО ЯЗЫКА 5 КЛАССА СООТВЕТСТВУЮЩЕМ ПЕРИОДУ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА

Аннотация. В статье рассматривается о проведения занятия в на 5 классе урока русского языка над теме "Множественные число имён существительных" соответственно в циклов процессе обучения.

Ключевые слова: циклы процесса обучения, множественное число имён существительных, вербальная обучения, индуктивный, дедуктивный, акт, этап, цикл, обучения и учения, навыки, творческая деятельность.

THE TECHNOLOGY OF CONDUCTING A LESSON ON THE TOPIC "PLURAL OF NOUNS" IN THE 5TH GRADE RUSSIAN LESSON CORRESPONDING TO THE PERIOD OF THE EDUCATIONAL PROCESS

Abstract. The article talks about the topic of the number of nouns in the Russian language class in the 5th grade and the technology of teaching in accordance with the periods of the educational process.

Key words: stages of the educational process, plural form of nouns, verbal education, inductive, deductive, act, stage, period, teaching and learning, competence, creative activity.

Keyingi vaqtda pedagogida ta'lim jarayoni davrlari iborasi tez-tez uchray turibdi. Ta'lim jarayoni davrlari kafolatlangan natijaga erishishning didaktik imkoniyatlarini ta'minlash, o'quv-biluv jarayonini samaradorligini ta'minlash, kafolatlangan natijaga erishish imkoniyatlarining kengayishi, o'quvchilarning o'quv predmetlarini o'zlashtirishlarida hamda ularning faolliklarini oshirish imkoniyatlarini yaratishdir.

5-sinf rus tili darslarida ta'lim jarayoni davrlariga mos dars o'tishini "Otlarning ko'pligi" (Множественное число имён существительных) mavzusida tahlil qilamiz. 5-sinf o'quvchisi otlarning ko'pligini nutqda to'g'ri ishlatishni o'zlashtirib olishi uchun o'zining boshqa shakli – o'zining turlanishidan, qo'shma otlardan farqlashi lozim. Buning uchun u "otlarning ko'pligi" qoidasini bilishi zarur. "Otlarning ko'pligi" qoidasi (1) rus tilida otlar to'g'ri qo'shimchalar orqali ko'plik shaklining yasashi (2), rus tilidagi ko'plik shakli o'zbek tilidagi otlarning ko'plik shaklidan farq qilishi (3) shu mavzu doirasida davlat ta'lim standarti (DTS) sanaladi. Mavzu o'qitishning qator yo'llari mavjud: otlarning ko'pligiga oid bilimlari verbal yo'l-so'z vositasida izohlash. Bu ta'limni tashkil etishning an'anaviy yo'li bo'lib, unda bolalarning o'quv faoliyati bilimlaridan amaliyotga siljiydi. Boshqacha aytganda qoida, tarif, aniqliklar o'rganilib amaliyotga boriladi. Unda bolalar o'zlashtirishi reproduktiv (o'qituvchi izohlari kitobdan o'qilgan bilim asosida faoliyat ko'rsatish) xarakterida bo'ladi. Verbal ta'limni sof deduktiv yo'l sifatida qayt etamiz. Induktiv yo'l bilan ta'lim tashkil etilganda bolalarning o'quv-biluv faoliyati, "amaliyotdan nazariy bilimlarga, ulardan amaliyotga" qarab boriladi. Mavzuga oid xulosalarni ham o'quvchilarning o'zlari chiqarishadi. Hozirgi payt maktabda ilg'or o'qituvchilar "deduktiv va induktiv" yo'l bilan ta'limni boshqarish texnologiyasini yaxshi o'zlashtirib olishgan.

"Otlarning ko'pligi" mavzusini induktiv va deduktiv yo'l bilan o'tish tashkil etilganda 12 ta aktga rioya qilinadi. Ta'lim jarayoni akti ta'lim jarayonining eng kichik birligi bo'lib, u orqali ta'lim

bosqichlariga, so'ngra ta'lim davrlariga o'tiladi. Ta'lim jarayoni aktlarning o'zaro qo'shilib yagona maqsadga, mavzuga oid bilimlarga olib keladi. "Otlarning ko'pligi" mavzusida quyidagi otlar –**и/ы** qo'shimchasi bilan ko'plik shaklini yasashi ya'ni mujskoy roddagi otlarni asosiy qismi (1), jenskiy roddagi bir bo'g'mli otlarning (2), sredniy rodda otlarning ko'pchiligi (3), **а/я** qo'shimchasi bilan ko'pchilik jenskiy rod otlari ko'plik shakli yasaladi (4) mujskoy roddagi otlarni ba'zi birlari (5), sredniy otlarning bir qismi (6), **-e** qo'shimchasi bilan sredniy rod jnkflhn ko'plik shakli yasalpshi (7), ba'zi otlar faqat birlik shaklda berilashi (8), ba'zi otlar faqat ko'plik shaklda berilashi (9), ba'zi bir otlarning ko'plik shaklini yasalganda butunlay so'zining o'zagini o'zgarishi (10), otlarning ko'plikda sifatlar bilan moslashuvi (11), rus tilida otlarning ko'plik shaklining yasashi o'zbek tilidan farq qilishi (12) kabi bilimlarni o'quvchilar o'rganadilar. "Otlarning ko'pligi" mavzusida 12 ta aktlarning rioya qilinishi yuqoridagilardan ma'lum bo'ldi. Ta'lim aktlari rivojlanib ta'lim bosqichlarini tashkil qiladi. Ta'lim bosqichlari ikki va undan ortiq ta'lim aktlaridan hosil bo'ladi. "Otlarning ko'pligi" mavzusida otlar –**и/ы** qo'shimchasi bilan ko'plik shaklining yasashi (1), **-а/я** qo'shimchasi bilan ko'plik shaklining yasashi (2), **-e** qo'shimchasi bilan ko'plik shaklining yasashi (3), ba'zi bir otlarning ko'plik yasalganda o'zakning butunlay o'zgarishi (4) kabi bilimlarni o'rganadilar. Bu "Otlarning ko'pligi" mavzusida to'rtta ta'lim bosqichining ishtirok etishini bildiradi. Ta'lim bosqichlari rivojlanib ta'lim davrlarini tashkil qiladi. Ta'lim davrida ikki va undan ortiq ta'lim bosqichi bo'ladi. Masalan "Otlarning ko'pligi" mavzusida to'rtta ta'lim bosqichi mavjud. Mana shu to'rtta ta'lim bosqichi rivojlanib ta'lim jarayoni davrini tashkil qilyapti. Ta'lim jarayoni davrida o'quvchi "Otlarning ko'pligi" mavzusi yuzasidan to'liq ma'lumotga ega bo'ladi. Chunki ta'limning har bir aktida ham, ta'limning har bir bosqichida ham ta'lim davrida o'quvchilar bilimga, tushunchaga ega bo'ladilar. Shularga asosan ta'lim jarayonining boshlanishi aktlarda, ta'lim jarayonining davomiyligi bosqichlarda, ta'lim jarayonining tugallanishi davrlarda namoyon bo'ladi. Ya'ni ta'lim akti o'qitish va o'qishning o'zaro ta'siridan shakllanadi, ta'limning eng kichik birligi bo'lib, natijaga olib kelish vositasidir. Ta'lim bosqichi ikki va undan ortiq ta'lim jarayoni aktlaridan shakllanadi, mikro natijalarga erishish vositasi hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda "Otlarning ko'pligi" mavzusi ta'lim jarayoni davrlari moslab o'tish misolida boshqa mavzularni ham shu asnoda o'tish maqsadga muvofiq bo'ladi. Ya'ni o'quvchilarning mavzu to'grisida boshlang'ich axborotga ega bo'lishlari ta'lim aktlarida namoyon bo'ladi. Ta'lim bosqichlarida o'quvchilarda otlarning ko'pligi to'grisida tassavurlar paydo bo'ladi. Ta'lim jarayoni davrida o'quvchi to'liq o'zlashtirilmagan bilim, malaka, ijodiy faoliyat tajribasidan to'liq o'zlashtirilgan bilim, malaka, ijodiy faoliyat tajribaga qarab boradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Roziqov O. va boshqalar . Didaktika .T "Fan " . 1997 .256- b .
2. Кларин М.Б. Педагогическая технология в учебном процессе. М. Знание . 1989 ст 77.
3. Исакжанова У и другие . Русский язык как и иностранный .5 класс . Т.2022 г .
4. Ruziev Muxtor Qayumovich. Periods of the educational process CENTRAL ASIAN JOURNAL OF THEORETICAL AND APPLIED SCIENCES Volume: 02 Issue: 04 | April 2021, ISSN: 2660-5317
5. Рузиев Мухтор Каюмович. Таълим жараёнида янги педагогик технологиялардан фойдаланишнинг психологик имкониятлари. Психология. илмий журнал. 2-сон 2020 йил. 50-53 бетлар.
6. Ro'ziyev M. O'zbek va nemis tillarida shart maylining berilishi //Integration Conference on Integration of Pragmalinguistics, Functional Translation Studies and Language Teaching Processes. – 2022. – С. 203-205.
7. Qayumovich R. M. Periods of the educational process //Central Asian Journal of Theoretical and Applied Science. – 2021. – Т. 2. – №. 4. – С. 195-201.
8. Ro'ziyev M. Periods of the educational process and the technology of teaching based on them //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2022. – Т. 21. – №. 21.
9. Рўзиев М. К. Таълим жараёнида янги педагогик технологиялардан фойдаланишнинг психологик имкониятлари //Psixologiya Учредители: Бухарский государственный университет. – №. S2. – С. 50-52.
10. Ro'ziyev M. Didaktik hodisalar tizimiga zamonaviy yondashuv //Центр научных публикаций (buxdu. uz). – 2020. – Т. 1. – №. 1.